אפשר בת מאה ול' שנה. כדלקמן וקרי לה בת מאה הוה ליה למיכתב. ומנלן דבת מאה ושלשים היתה: **דאמר ר' חמא בר חנינא.** לקמן בפירקין המצניע לן דבכללן אתה מוצא שבעים ופפרטן אי אתה מוצא אלא שבעים חסר אחת ועל זו א"ר חמא בר חנינא זו יוכבד כו' ובת לוי דקאמר קרא היינו בת לוי ממש בתו של לוי והא דלא קאמיר לה בהדיא לפי שלא באה למצרים אלא בבטן אמה ולידתה בין החומות כלומר בתוך מצרים ומשום דקאמר בדרך גבי הורתה קאמר נמי בין החומות גבי לידתה: **אשר ילדה.** קרא יתירא הוא דהא כבר כתיב [במדבר כו] בת לוי ישראל עמדו במצרים מאתים ועשר שנה שכן רמז יעקב לבניו רד"ו שמה[ה] ובסדר עולם יליף מקרא נאמר לאברהם בברית בין הבתרים[ו] כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם איזה זרע זה יצחק שנאמר[ז] כי ביצחק יקרא לך זרע ביצחק הוא אומר[ח] ויצחק בן ששים שנה בלדת אותם ויעקב אבינו אמר לפרעה[ט] ימי שני מגורי שלשים ומאת שנה הרי ס' דילחק וק"ל דיעקב הרי מאה ותשעים ומאתים וי' עמדו במצרים הרי ד' מאות שנה שנאמרו לאברהם[י] וכל ד' מאות שנה היו במצרים אי אפשר לומר שהרי קהת מיורדי מצרים היה כדכתיב[יא] ובני לוי גרשון קהת ומררי ושני חיי קהת שלש ושלשים ומאת שנה[יב] ושני חיי עמרם שבע ושלשים ומאת שנה[יג] ופ' שנה של משה[יד] הרי ש"ן א"כ מה ת"ל ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה[טו] כ"ז שזרעך בארץ לא להם ת' שנה נמצאת יוכבד בת ק"ל שנה שהרי בתחלת ביאת מצרים נולדה ומשה בן פ' שנה היה בצאתם נשתיירו ק"ל ממאתים ועשר: **נשעדן הבשר.** החליק כגבר קטן: **ויחזור מיבעי ליה.** שהרי עברו ימים רבים שלקחה שהרי כבר נולדו אהרן ומריס אלא שפירש עמרם ממנה מפני הגזירה שהיו משליכין הזכרים ליאור ועכשיו החזירה מפני מריס שנתנבאת לו שעתיד בן לצאת ממנו שיושיע את ישראל כדנפקא לן (סוטה דף יב:) מדכתיב[יב] מריס הנביאה אחות אהרן

[ט] אפשר בת מאה ושלשים שנה וקרא לה בת [כ] דאמר ר' חמא בר חנינא זו יוכבד שהורתה בדרך ונולדה בין החומות דכתיב [1] אשר ילדה אותה ללוי במצרים לידתה במצרים והורתה שלא במצרים ואמאי קרו לה בת אמר רב יהודה בר זבידא מלמד שנולדו בה סימני נערות נתעדן הבשר נתפשטו הקמטין וחזר היופי למקומו [2] ויקח ויחזור מיבעי ליה אמר רב יהודה בר זבידא מלמד שעשה לה מעשה לקוחין הושיבה באפריון ואהרן ומרים משוררים לפניה ומלאכי שרת אומרים [3] אם הבנים שמחה להלן מנאן הכתוב דרך גדולתן וכאן דרך חכמתן מסייעא ליה לרבי אמי דא"ר אמי [א] בישיבה הלך אחר חכמה במסיבה הלך אחר זקנה א"ר אשי [ב] והוא דמפליג בחכמה והוא דמפליג בזקנה תנא דבי רבי ישמעאל בנות צלפחד שקולות היו שנאמר [4] ותהיינה הויה אחת לכולן אמר רב יהודה אמר שמואל בנות צלפחד הותרו להנשא לכל השבטים שנאמר [5] לטוב בעיניהם תהיינה לנשים אלא מה אני מקיים [5] אך למשפחת מטה אביהם תהיינה לנשים עצה טובה השיאן הכתוב שלא ינשאו אלא להגון להן מותיב רבה [6] אמור אליהם [ג] לאותן העומדים על הר סיני לדורותיכם אלו דורות הבאים אם נאמר אבות למה נאמר בנים ואם נאמר בנים למה נאמר אבות מפני שיש באבות מה שאין בבנים ויש בבנים מה שאין באבות הוא אומר [7] וכל בת יורשת נחלה והרבה מצות נצטוו בנים שלא נצטוו אבות הא מפני שיש באבות שאין בבנים ויש בבנים מה שאין באבות הוצרך לומר אבות הוצרך לומר בנים קתני מיהת באבות הוא אומר וכל בת יורשת נחלה הוא מותיב לה והוא מפרק לה לבר מבנות צלפחד אמר מר באבות הוא אומר וכל בת יורשת נחלה באבות אין בבנים לא מאי משמע אמר רבא אמר קרא [5] זה הדבר [ד] דבר זה לא יהא נוהג אלא בדור זה אמר ליה רבה זוטי לרב אשי אלא מעתה [8] זה הדבר דשחוטי חוץ הכי נמי דלא יהא נוהג אלא בדור זה שאני התם דכתיב [9] לדורותם זה

מתיב רבה אמור אליהם לדורותיכם וגו'. תימה לרש"ל דמה צריך להקשות מברייתא מקרא הוה ליה לאקשויי דכתיב לא תסוב נחלה ואומר ר"י דה"ל עלה טובה קמ"ל: שהפרת

בעוד שהיא אחות אהרן ולא אחות משה שעדיין לא נולד היתה היא נביאה שנתנבאה על משה שעתיד להיולד: **משוררין.** מתוך שמחה שהיה עתיד משה רבינו לצאת מהן והיינו דכתיב [שמות ג] נדעה מה יעשה לו מה יהיה סוף נבואתה כדאיתא בסוטה (דף יג.): **להלן.** כשנישאו בנות צלפחד מנאן הכתוב דרך גדולתן דכתיב [במדבר לו] ותהיינה מחלה תרצה חגלה ומלכה ונועה בנות צלפחד לבני דודיהן לנשים ומסתבר דכך נולדו דכתיב לא יעשה כן במקומנו לתת הנערה לפני הבכירה (בראשית כט): **וכאן.** כשעמדו לפני משה דרך חכמתם כסדר שהן חכמות זו יותר מזו הקדימן הכתוב [במדבר מ] מחלה נועה חגלה מלכה ותרצה. ומסברא אמרי' הכי דלא ליקשו קראי אהדדי: **כישיבה.** בין לדין בין לשאר ישיבות של תורה מושיבין את החכם למעלה מן הזקן וכדמפרש לקמיה שהחכם מופלג מכל חבריו בחכמה שחכם הוא מאד אבל בשביל שהוא חכם מעט מן הזקן אין מכבדין אותו יותר מן הזקן שהוא חכם קצת. ומבנות צלפחד איכא למילף דגבי שאילת הדין מקדים הכתוב חכמה תחלה: **במסיבה.** של משתה וה"ה לנישואין (ג): **והוא דמפליג.** החכם בחכמה אז הלך אחר החכמה ולא אחר זקנה: **והוא דמפליג בזקנה.** שזקן מאד אז חולקין לו כבוד בבית המשתה יותר מן החכם ואע"ג דמופלג הוא חכם בחכמה וכגון שהזקן חכם קצת אבל אם אינו מופלג בזקנה החכם שהוא מופלג קודם לכבדו. שמעינן מהכא דחכם מופלג וזקן מופלג שאינו חכם כל כך כבחור בישיבה הלך אחר חכמה להושיב החכם בראש ולדבר תחלה במסיבה הלך אחר זקנה והיכא דחכם הוי מופלג בחכמה והזקן אינו מופלג בזקנה בכ"מ הלך אחר חכמה אפילו במסיבה והיכא דהזקן הוי מופלג בזקנה והחכם אינו מופלג בחכמה בכל מקום הלך אחר זקנה ואפילו בישיבה הואיל והזקן חכם קצת אע"פ שהבחור חכם יותר ממנו. והיכא דלא מופלג לא האי בחכמה ולא האי בזקנה נראה בעיני דבכל מקום הלך אחר זקנה מדאמר רב אשי והוא דמופלג בחכמה והוא דמופלג בזקנה דהיכא דהוו תרוייהו מופלגין הולכים בישיבה אחר החכם ובמסיבה אחר הזקן מכלל דהיכא דלא הוו תרוייהו מופלגין לא האי ולא האי הולכין בכל מקום אחר אחד מהן ומדלא פירש איכא למימר דמסתמא הולכין אחר הזקן דבשביל שהבחור חכם קצת יותר ממנו אין לו לגייס את הזקן והחכם אינו בוש בכך מאחר שזקן ממנו יודע הוא שבשביל זקנתו חולקין לו כבוד: **שקולות היו.** ולכך פעמים שהקדים זו לזו ופעמים איפכא כדדרשינן נמי [ד] (מגילה דף יג) הוא אהרן ומשה הוא משה ואהרן מלמד ששקולין היו ולא תסייעיה לר' אמי: **ותהיינה.** מיותר הוא דאמי למכתב בנות צלפחד לבני דודיהן לנשים: **הותרו.** אע"פ שאסור בת יורשת נחלה נאסרה: **עלה עובה.** ואינה מצות עשה: **אמור אליהם** לדורותיכם כל אים אשר יקרב מכל זרעכם אל הקדשים אשר יקדישו בני ישראל לה' וטומאתו עליו: **אמור אליהם.** היינו לאותן העומדין על הר סיני נשנה פסוק זה ומכאן תלמוד לשאר מצות האמורות בתורה סתם שנאמרו בין לאבות בין לדורות הבאין: **וכל בת וגו'.** ליוצאי מצרים נאמר כדמפרש לקמיה אבל לדורות הבאין ליכא איסור הסבת נחלה: **נצטוו בנים.** מצות התלויות בארץ תרומה ומעשר חלה ערלה וכדבי לקט שכחה ופיאה וכן הרבה: **הוצרך לומר לאבות והוצרך לומר לבנים.** אם נכתב סתם ולא פירש לא אבות ולא בנים הוה אוקימנא ליה באבות מדלא כתב כי תבואו דכתב בשאר מצות האמורות לבנים אי נמי הוי ילפינן אז בגזירה שוה או בבנין אב או בקל וחומר מאח' ממצות המפורשות לבנים או לאבות והוי אוקימנא ליה באחת מהן להכי כתיבי תרוייהו ומהשאת גילף מהכא לכל מצות הסתומות שנוהגות בין בבנים בין באבות עד שיפרט לך הכתוב כי תבואו או יכתוב לך זה הדבר להעמידו בדור הזה כדלקמן: **לבר מבנות צלפחד.** דהאי וכל בת יורשת נחלה לאו אבנות צלפחד קאי דהא גלי להו קרא לטוב בעיניהם תהיינה לנשים: **מאי משמע.** דהאי קרא לא משתעי אלא באותו הדור: **זה הדבר.** אשר צוה ה' לבנות צלפחד וגו' ולא תסוב נחלה ועל כרחך האי זה לאו אבנות צלפחד קאי אלא אוכל בת יורשת נחלה דכתיב בתריה ולא תסוב נחלה: **זה הדבר אשר צוה ה' לשחוטי חוץ.** זה הדבר אשר צוה ה' אים אים מבני ישראל אשר ישחט שור או כשב או עז במחנה דהכי נמי דלא הוחברו על שחוטי חוץ אלא אותו דור בלבד: **שאני התם.** דכתיב חוקת עולם תהיה זאת להם לדורותם: זה

מסורת הש"ס

[א] סוטה יב., [ב] לקמן קכג., [ג] ובמות עח.], [ד] [לקמן קכח. תענית ל:], [ה] [בראשית מו], [ו] [שם טו], [ז] [שם כא], [ח] [שם כה], [ט] [שם מז], [י] [שם טו], [יא] [שמות ו], [יב] [שם], [יג] [שם], [יד] [שם ז], [טו] [שם טו], [טז] [לא נמצא בכל הש"ס אלא בתוספתא סוף כריתות],

תורה אור השלם

1 וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ עַמְרָם יוֹכֶבֶד בַּת לֵוִי אֲשֶׁר יָלְדָה אֹתָהּ לְלֵוִי בְּמִצְרָיִם וְתֹלֶד לְעַמְרָם אֶת אַהֲרֹן וְאֶת מֹשֶׁה וְאֶת מִרְיָם אֲחֹתָם:
במדבר כו נט
2 וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לֵוִי וַיִּקַּח אֶת בַּת לֵוִי: שמות ב א
3 מוֹשִׁיבִי עֲקֶרֶת הַבַּיִת אֵם הַבָּנִים שְׂמֵחָה הַלְלוּ יָהּ:
תהלים קיג ט
4 וַתְּהִיֶנָה מַחְלָה תִרְצָה וְחָגְלָה וּמִלְכָּה וְנֹעָה בְּנוֹת צְלָפְחָד לְבְנֵי דֹדֵיהֶן לַנָּשִׁים:
במדבר לו יא
5 זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ לִבְנוֹת צְלָפְחָד לֵאמֹר לְטוֹב בְּעֵינֵיהֶם תִּהְיֶנָה לַנָּשִׁים אַךְ לְמִשְׁפַּחַת מַטֵּה אֲבִיהֶם תִּהְיֶנָה לַנָּשִׁים:
במדבר לו ו
6 אֲמֹר אֲלֵהֶם לְדֹרֹתֵיכֶם כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִקְרַב מִכָּל זַרְעֲכֶם אֶל הַקֳּדָשִׁים אֲשֶׁר יַקְדִּישׁוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לַיְיָ וְטֻמְאָתוֹ עָלָיו וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִלְּפָנַי אֲנִי יְיָ:
ויקרא כב ג
7 וְכָל בַּת יֹרֶשֶׁת נַחֲלָה מִמַּטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְאַחַד מִמִּשְׁפַּחַת מַטֵּה אָבִיהָ תִּהְיֶה לְאִשָּׁה לְמַעַן יִירְשׁוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ נַחֲלַת אֲבֹתָיו:
במדבר לו ח
8 דָּבָר אֶל אַהֲרֹן וְאֶל בָּנָיו וְאֶל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ לֵאמֹר:
ויקרא יז ב
9 וְלֹא יִבְחֲרוּ עוֹד אֶת זִבְחֵיהֶם לְשְׂעִירִים אֲשֶׁר הֵם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם חֻקַּת עוֹלָם תִּהְיֶה זֹאת לָהֶם לְדֹרֹתָם:
ויקרא יז ז

הגהות הב"ח

(א) רש"ם ד"ה אשר ילדה יכו' שנה אלא כל זמן: (ב) ד"ה בחסיבה וכו' לנישואין כבנות צלפחד הס"ד:

מוסף רש"י

בת מאה ושלשים שנה. דדמפרש ואזל שולדה בירידתן למצרים וישראל עמדו שם ר"י שנה, ומשנולד משה לא נתעכבו אלא פ' שנים, כדכתיב (שמות ז) ומשה בן שמונים שנה וגו' בדברם אל פרעה, ואותה שנה יצאו, נמצא שעברו מירידתם עד שולד משה ק"ל שנה (סוטה יב.). זו יוכבד. בפרטן של יורדי מצרים אתה מוצא שבעים חסר אחת וכללן אתה אומר כשה מצרים מוצא שבעים, זו יוכבד שהשלימה מניין בכניסתן לעיר (שם) ולכך לא פרט כה שהרי עדיין לא יצאה לאויר העולם אלא עובר בתיי אמה היתה בכניסתם למצרים (לקמן קכג.). בין החומות. בכניסתן לעיר (בראשית מו סה). זה הדבר. אשר ציה ה' לבנות צלפחד וגו'. זה מישעוט הוא, כלומר לא יהיה דבר זה נוהג אלא בדור זה, בדור של בנות צלפחד (תענית ל:).

עין משפט נר מצוה

לא א ב טוש"ע ר"מ סי' רמד סעי' יח [כרב אלפס קידושין פ"א ד' רכא]:

רבינו גרשום

אפשר בת מאה ושלשים וקרי לה בת. ומנלן דבת הכי הואי דאמר ר' חמא בר חנינא לקמן (קכג:) זו יוכבד שהשלימה מנין שבעים נפש שהורתה היתה בדרך שירדו למצרים ולידתה בין החומות כלומר בתוך חומות של מצרים ישראל משעה שנכנסו למצרים ועד שיצאו רד"ו שנה ובאותו פרק נגאלו ישראל טול ממאתים ועשר שמונים שנה נשתיירו מאה ושלשים שנה ונמצא שבשעה שנולד משה היתה אמו בת מאה ושלשים: ויקח ויחזור מיבעי ליה. שקודם לכן ילדה מרים ואהרן וגרשה כשגור פרעה כל הבן הילוד: להלן. כשנשאו לבעל בנות צלפחד: מנאן הכתוב דרך גדולתן. כדרך שנולדו כדכתי' ותהיינה מחלה תרצה חגלה ומלכה ונועה: וכאן. כשעמדו לפני משה: מנאן הכתוב דרך חכמתן. כדכתיב ותקרבנה בנות צלפחד ואלה שמות בנותיו מחלה ונועה חגלה ומלכה ותרצה: בישיבה. בבית המדרש היו יושבין לפי חכמתן אע"פ שהוא בחור והושיבו למעלה: במסיבה. בסעודה: והוא דמופלג בחכמה ובזקנה. יותר מן האחרים: כולם שקולות. בחכמה: אלא להגון להם. שהוא חשוב במשפחת אביהן: מתיב רבא. האי קרא דכתיב גבי טומאת מקדש וקדשיו אמור אליהם לדורותיכם אלו הבנים משום הכי איצטריך למימר להו לתרוייהו מפני שיש מצות שנצטוו אבות ולא נצטוו בנים: באבות הוא אומר וכל בת יורשת נחלה. שלא היה נוהג אלא באותו דור כדאמרי' לקמן: והרבה מצות נצטוו בנים ולא אבות. כגון חלה ותרומה ומעשר וכל מצות הנוהגות בארץ מה שלא היו יכולין לקיים במדבר משום הכי הוצרך להזהיר אבות ובנים על טומאת מקדש וקדשיו: קתני מיהת באבות הוא אומר וכל בת יורשת נחלה וגו'. אלמא דבנות צלפחד לא הותרו לינשא אלא למשפחת אביהם ולא לכל מי שירצו וקשיא לרב יהודה: לבר מבנות צלפחד. דהותרו: אלא מעתה זה הדבר דכתיב גבי שחוטי חוץ. זה הדבר אשר צוה ה' לאמר איש איש מבני ישראל אשר ישחט שור

שהפרת נדרים בשלשה הדיוטות. פי' ריב"ם דמדכתיב ראשי שנים משמע ואין ב"ד שקול מוסיפין עליהן עוד אחד ואין נראה דאדרבה מראשי המטות דרשינן יחיד מומחה וראשי דעלמא כדפ"ה והיכי נדרוש מיניה דבעינן שלשה אלא נראה לר"י דבלא קרא ידענן דהא מדבעינן יחיד מומחה אם כן בהדיוטות לא סגי בחד ובעינן שנים ואין ב"ד שקול מוסיפין עליהן עוד אחד:

דתנן ב"ש אומרים הקדש טעות הקדש. תימה אדרבה מכאן יש להוכיח שיש שאלה בהקדש דהא מוקמינן התם מילתייהו דבית שמאי דכי אמר שור שחור שיצא מביתי יהא קדוש ויצא לבן (ד) כגון דאמר אילו הייתי יודע שיצא לבן לא הייתי אומר שחור אלא לבן ואומרים ב"ש הקדש משום דדעתו ומחשבתו מבטלת אמירתו וה"נ כי נשאל על הקדש כי אמר אדעתא דהכי לא קדשי נתיר לו כיון דאולי ב"ש בתר מחשבה ותירץ ר"ש כיון דאמרי ב"ש מחשבתו מבטלת אמירתו למיהוי הקדש כ"ש שתבטל אמירתו את מחשבתו שאומר אדעתא דהכי לא נדר:

מיבעי להו חכם מתיר ואין בעל מתיר. פ"ה דלבית הלל נפקא להו מסברא תימה וכי ר' יוחנן סבר כב"ש דבפ' נערה בנדרים (דף עז:) משמע דנפקא ליה מזה הדבר דאמרינן התם א"ר יוחנן חכם מכס שאמר בלשון בעל ובעל שאמר בלשון חכם לא אמר ולא כלום דתניא זה הדבר חכם מתיר ואין הבעל מתיר וי"ל דלר' יוחנן לא נפקא מקרא אלא מסברא ולא מייתי ראיה מדתניא אלא דלא אמר ולא כלום ולא משום דנפקא ליה מזה הדבר א"כ מזה הדבר דרש ואע"ג דאינטריך להכי דרשי גזירה שוה כיון דליכא למיפרך מידי:

ושבת שנקראו ב"ד תלוף הני מילי דיני ממונות אבל למיסרי איסור נדר לא סגי בפחות מג' ולהכי אהני גזירה שוה כאילו נכתב בנדרים אהרן ובניו וכל ישראל לומר לך שנקולין כל ישראל להתיר נדרים ואפי' הדיוטות כאהרן ובניו: **הא ראשי המטות כתיב.** דמשמע מומחין: **כדאמר רב חסדא.** לקמן בשמעתין: **ה"נ ביחיד מומחה.** בקי בגמרא כלומר רב מובהק והמי דכתב ראשי לשון רבים מומחין דעלמא קאמר: **למאי הלכתא.** לריך ראשי המטות גבי שחוטי חוץ: **שיש שאלה בהקדש.** כמו שיש שאלה בנדרים דבנדרים כתיב לא יחל דברו והוא הדין לכל הקדשות שאם שחט קדשים בחוץ ונתחייב כרת ואח"כ הלך אצל חכם להתיר לו הקדשו ומצא לו פתח של חרטה ועקר את ההקדש מעיקרו ועבדיה כהקדש טעות איגלאי מילתא למפרע דלא הוה הקדש מעולם ופטור מכרת והוא הדין לכל דבר הקדוש במזבח שפתיו כגון תרומות ומעשרות דאי בעי מיתסיל עלייהו ומוזרי' לטיבלן כדאמרי' בנדרים בשילהי פרק הנודר מן הירק (דף נט.): **ולב"ש דאמרי אין שאלה.** בשום הקדש בעולם דאפי' הכי דאפי' כשנעשה ההקדש בטעות הידוע למקדיש חשבי ליה הקדש גמור כ"ש היכא דהוקדש בלא טעות שלא יועיל פתח החרטה שימצא לו החכם להתירו: **דתנן ב"ש אומרים כו'.** תחלת הפרק הוא במסכת זבח [לא:]: **הקדש טעות.** דתמצרים התם [לא.] כיצד אמר שור שחור שיצא מביתי ראשון הרי הוא הקדש ויצא לבן ב"ש אומרים הקדש ובית הלל אומרים אינו הקדש ואמרינן בגמרא מאי טעמייהו דב"ש דילפי תחלת הקדש מסוף הקדש מה תמורה אפי' בטעות אף הקדש אפי' בטעות ובית הלל סברי ה"מ תמורה אבל אחותי הקדש בטעות לא מחתינן: **הקדש טעות הקדש.** וכיון דסבירא להו דהוי הקדש אפי' בטעות ב"ש דסבירא להו דכל הקדש שהוקדש בלא טעות כגון שור זה הקדש דלא יוכל החכם לעשותו חולין על ידי שום חרטה דחכם נמי הקדש טעות משום ליה והקדש שטעותו ידוע למקדיש לבית הלל אפי' שאלה אין צריך שהרי הוא עצמו יודע שלא נתכוין להקדיש את זה וכיון דחשבי ליה בית שמאי הקדש גמור אלמא שאילת חכם אין מועיל וב"ה אומרים כו' ואפילו שאלה אינו צריך: **הא זה מאי עבדי ליה.** זה דשחוטי חוץ וזה דראשי המטות מאי דרשי בהו דכיון דלית להו שאלה בהקדש לית להו גזירה שוה דזה זה כלל ואפי' למילף נדרים משחוטי חוץ לאהרן ובניו ולכל בני ישראל דאין גזירה שוה לגזרות: **על השחיטה.** בחוץ חייב כרת דאפילו השוחטו עוף קדשים בחוץ כדנפקא לן בתורת כהנים (דף קז.) ומזבחים (דף עט.) מאו אשר ישחט ואינו חייב על המליקה של עוף בחוץ (ב) משמע דזה כענין שנמצרש בפרשה חייב כדכתיב כי ישחט ולא כי ימלוק: ה"ג בתורת כהנים (ג) ובנדרים בפרק נערה המאורסה [דף עח.] **על השחיטה חייב ואינו חייב על המליקה.** ולב"ה דדרשי ליה לג"ש נפקא להו מהיכא דנפקא לן בת"כ מ"ל אשר ישחט על השחיטה חייב ואין חייב על המליקה: **חכם מתיר.** בלשון מותר לך כדכתיב לא יחל דברו הוא דלא יחל אבל אחרים מוחלין לו ולשון היתר משמע להו לרבנן האי לא יחל. וטעם יש לדבר לפי שהחכם אינו מתיר ביום שמעו כמו בעל בלא טענה אלא ע"י שמולא לו חרטה ועקר את הנדר מעיקרו הלכך לא שייך ביה לשון הפרה אלא לשון התרה שהתיר לו איסור ע"י הוראה וטענה גמורה אבל בעל מיפר לאשתו ביום שמעו בלא חרטה מגזירת הכתוב כמו והפר את בריתי (דברים לא). כל דבר קיום הנעקר ומתבטל בלא טעם קרוי הפרה: **ואין חכם מפר.** שאם אמר מופר לך לא אמר כלום דהכי משמע זה הדבר זה הדבר כמו שכתוב בפרשה מעכב לזה לשון התרה ולזה לשון הפרה והכי אמרי' בהדיא בפרק נערה המאורסה (נדרים דף עז:) א"ר יוחנן חכם שאמר בלשון בעל ובעל שאמר בלשון חכם לא אמר כלום תניא זה הדבר חכם מתיר ואין בעל מתיר שיכול כו' ותניא אידך זה הדבר בעל מיפר ואין חכם מיפר שיכול כו'. ולב"ה נפקא להו מסברא כדפרישית לעיל דבחכם שייך לומר לשון היתר ובבעל לשון הפרה: **הפרת נדרים בג'.** היינו התרת חכם דבעינן ב"ד ג' הדיוטות או יחיד מומחה דה"ל כב"ד אבל הפרה ממש סגי בבעל לחודיה ואפי' הדיוט והיינו דאמרינן בשילהי מסכת שבת (דף קנז.) דשאלה צריכה ב"ד הפרה אינה צריכה ב"ד. והפרה לדורות נפקא להו לב"ש מידי דהוה אשאר מצות דהאי זה כיון דאיכא למידרשיה למעוטי הפרת חכם והתרת בעל לא ממעטינן (ג) נמי דורות:

מועדי

[1] זה הדבר דראשי המטות הכי נמי דלא יהא נוהג אלא בדור זה א"ל ההוא יליף זה זה מהתם האי נמי ליליף זה זה מהתם האי מאי בשלמא התם איצטרי' לגזרה שוה הכא למאי איצטריך לשתוק קרא מיניה ואנא ידענא דלדורות הוא מאי ג"ש דתניא נאמר כאן זה הדבר ונאמר להלן [2] זה הדבר מה להלן אהרן ובניו וכל ישראל אף כאן אהרן ובניו וכל ישראל ומה כאן ראשי המטות אף להלן ראשי המטות אמר מר מה להלן אהרן ובניו וכל ישראל אף כאן אהרן ובניו וכל ישראל למאי הלכתא אמר רב אחא בר יעקב לומר שהפרת נדרים בשלשה הדיוטות והא ראשי המטות כתיב ביה כדאמר רב חסדא אמר רבי יוחנן ביחיד מומחה ה"נ ביחיד מומחה ומה כאן ראשי המטות אף להלן ראשי המטות למאי הלכתא אמר רב ששת לומר שיש שאלה בהקדש ולב"ש דאמרי אין שאלה בהקדש דתנן ב"ש אומרים הקדש טעות הקדש וב"ה אומרים אינו הקדש האי זה וזה מאי עבדי ליה זה הדבר דשחוטי חוץ מיבעי ליה על השוחט הוא חייב ואינו חייב על המולק זה הדבר דראשי המטות מיבעי ליה לחכם מתיר ואין בעל מתיר בעל מפר ואין חכם מפר ולבית שמאי דלית להו גזרה שוה הפרת נדרים בשלשה הדיוטות מנא להו נפקא להו מדתניא [3] וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל ר' יוסי הגלילי אומר

[1] וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה יי׳:

במדבר ל ב

[2] דבר אל אהרן ואל בניו ואל כל בני ישראל ואמרת אליהם זה הדבר אשר צוה יי׳ לאמר: ויקרא יז ב

[3] וידבר משה את מועדי יי׳ אל בני ישראל:

ויקרא כג מד

הגהות הב"ח

(א) גמ' מימה מומחה אמר מר ומה מלן: (ב) רשב"ם ד"ה על וכו' אל עוף בחוץ דזה משמע כענין שמפיקים בפרשה זו מייב: (ג) ד"ה הפרת וכו' לא ממעטינן מינה דורות: (ד) תוס' ד"ה דתנן וכו' ויצא לבן דהוי הקדש כנין לאמר:

מוסף רש"י

בשלשה הדיוטות. לאהרן ובניו אד ובניו אד וכל ישראל הרי חלמת, ומדכתיב כהו כל ישראל ש"מ להכשיר ג' הדיוטות (נדרים עח.). **והא ראשי המטות כתיב.** בהפרת נדרים, דמשמע מומחין (שם). **ביחיד מומחה.** להכשיר בהן יחיד מומחה לדיים (שם). **אף להלן ראשי המטות למאי הלכתא.** דהא אקשינן להו (שחוטי חוץ) להפרת נדרים (שם). **שיש שאלה בהקדש.** דפרשת שחוטי חוץ שייכא לגבי הקדש, וקמ"ל ראשי המטות דבאלין עניי, דהקדש טעות אינו הקדש (שם). **הקדש טעות הקדש.** ואין שאלה להקדש, הקדש טעות כגון שור לבן הוצא מביתי ראשון הקדש ונמצא שחור (ערכין כב.). **ואינו חייב על המולק.** שאם מלק עוף בחוץ אינו חייב (נדרים עח.). **ואין בעל מתיר.** זה הדבר אשר לוה ה'. דבריה בכתבן. ולא בעל מתיר, דכתיב אם הפר יפר אותם אישה (שם).

מסורת הש"ס

א) נדרים עח., ב) [זבחים קז.], ג) [נדרים עח. כל הסוגיא], ד) [לקמן קכא. יבמות סה: נדרים עח: ע"ש בכורות לא.], ה) [מיר ט.], ו) מיר ל: ערכין כג.], ז) [זבחים קז.], ח) [נדרים עז:], ט) [ועקל יח.], י) [זבחים מח.], כ) [אחרי מות פרשה ו], ל) [שם].

תורה אור השלם

רבינו גרשום

גורו: אמר ליה. התם גבי הפרת נדרים לא מצית למימר דלא יהא נוהג אלא בדור זה דיליף זה זה משחוטי חוץ מה זה דשחוטי חוץ לדורות דכתיב ביה לדורותיכם אף זה דהפרת נדרים לדורותיכם: ומקשינן האי נמי. הפרת נדרים ליגמר זה הדבר מזה הדבר דבנות צלפחד דאזהרה דבנות צלפחד אינה נוהגת אלא בדור ואף הכא הפרת נדרים לא יהא נוהג אלא בדור זה ולא לדורות. ומאי חזית דמקשית ליה הכי אקיש ליה הכי: האי מאי. כלומר הא לא מצית למימר דבשלמא התם גבי זה הדבר דהפרת נדרים איצטריך לגזירה שוה לאקושי לזה הדבר דשחוטי חוץ והואיל דאיצטריך לגזירה שוה להכי מדמינן ליה לדורות כשחוטי חוץ אבל הכא בבנות צלפחד מאי גזירה שוה מצינן למילף מיניה משום הכי לא ילפינן מיניה: מאי אחרן ואל בניו ואל כל בני ישראל דמוהרין דכתיב דבר אל אהרן ואל בניו ואל כל בני ישראל זה הדבר וגו': ונאמר אף כאן. גבי הפרת נדרים: אהרן ובניו וכל ישראל מצו להפר ומשום האי גזירה שוה ילפי' ליה מכל וכל משחוטי חוץ ולדורות מש"ה בבנות צלפחד: לומר שהפרת נדרים בג' הדיוטות. דומיא דכל ישראל כל דהו ישראל; והא ראשי המטות כתיב. בהפרת נדרים דמשמע דבעינן מומחין ולא הדיוטות: ומשני כדאמ' רב חסדא. לקמן גבי מועדי ה' דביחיד מומחה סגיא לקדושי זמנים הכא נמי הפרת נדרים ביחיד מומחה ואם אין מומחה בג' הדיוטות: לומר שיש שאלה בהקדש. שאם אמר שור שחור שיצא מביתי תחלה יהא הקדש ויצא לבן מעצם שלא שלא חישב בלבו שיצא אלא שחור ובא לחכם לישאל על טעותו אם הקדיש אותו שור שיצא לבן או לא מחלוקת בית שמאי ובית הלל היא: ולבית שמאי דלית להו האי היקשא. האי זה הדבר דשחוטי חוץ ודהפרת נדרים מאי עביד ליה: ראינו חייב על המולק בחוץ. ו) דשחיטה בעינן לפנים ומליקה בכל מקום כשירה ומשום הכי אצטריך זה הדבר: לחכם מתיר שאומר לו מותר לך נדרך כדכתיב לא יחל דברו הוא אינו מוחל אבל אחרים מוחלין לו אבל אינו יכול לומר לו מופר לך דבבעל תלא רחמנא הפרה כדכתיב ואם הפר יפר אותם ביום שמעו:

ו) דברי רבינו צריך תיקון דהא אדרבה בפרים מצותו במליקה דוקא דק דבחוץ נזה"כ הוא ולאינו חייב רק על השחיטה.

מועדי ה' נאמרו. כוליה מפרש לקמיה: **מועדי ה' צריכין קידוש.** שהיו מקדשין את החדש על פי הראייה ומתוך כך מתקדש מועד בזמנו שלפי עיבור השנה ועיבור החדשים המועדים מתעכבין אבל המועדים עצמן לא היו מקדשין כי אם החדשים כדתנן בר"ה (דף כד.) לגבי קידוש החדש שאב בית דין אומר מקודש וכל העם עונין אחריו מקודש מקודש שנאמר אשר מקראו אותם[1] קרי ביה אתם ומרי זימני מקודש מקודש נפקא לן מדכתיב[2] מקראי קדש (ב) שהיו מקדשין את החדש על פי הראייה וזהו תיקון המועדות וקדושתן: **שבת בראשית אינה צריכה קידוש.** כעין שמקדשין המועדות על ידי קידוש ראשי חדשים אין מקדשין אחד בשבת להיות שביעי שלו שבת אלא לעולם יום שביעי שבת הוא בלא קידוש בית דין ונפקא ליה מדכתיב[3] מועדי ה' יתירא דמלי למיכתב אלה אשר תקראו אותם מקראי קדש. שבת בראשית קרי לשבת משום דכל מועדות נמי כתיב בהו שבת שבתון הלכך קרי ליה שבת בראשית שמקודשת ובאה משאת ימי בראשית דבשבת ראשונה כתיב בו בריכולו[4] ויקדש אותו: **גבי מועדות.** בפרשת שור או כשב (ויקרא כג): **מועדי ה' צריכין מומחין.** ולא מקדשי בג' הדיוטות כהפרת נדרים ולא ביחיד מומחה כהפרת נדרים אלא בשלשה מומחין כדילפינן בראש השנה [כה:] אין לך מומחה בישראל יותר ממשה רבינו וקאמר ליה רחמנא עד דאיכא אהרן בהדך דכתיב וילמד ה' אל משה ואל אהרן וגו' החדש הזה לכם[5] ככה מומחין ואין בית דין שקול ומוסיפין עליהם עוד אחד: **תנן התם.** במס' תענית. ומשום דקאמר לקמן יום שהותרו שבטים כו' נקט לה: **שאולין.** שאפי' מי שיש לה היתה שואלת אלא לגייס את השואלת מחמת שאין לה כדאמרי' במסכת תענית (דף לא.) בת מלך שואלת מבת כהן גדול כו': **יום שנתנו בו לוחות האחרונות.** כדתניא בסדר עולם משה עלה[6] בששה בסיון לקבל לוחות הראשונות וירד בי"ז בתמוז דהיינו בסוף ארבעים יום עלה בי"ח ובקש רחמים בשביל עון העגל שנא' ואתנפל לפני ה' את ארבעים היום ואת ארבעים הלילה אשר התנפלתי כי אמר ה' להשמיד אתכם (דברים ט) ובאותה שעה נתרצה הקב"ה לישראל ואמר לו למשה [שמות לד] פסל לך שני לוחות אבנים כראשונים וירד בכ"ח באב ופסל שני לוחות אבנים כדכתיב [שם] ויפסול שני לוחות אבנים כראשונים וישכם משה בבקר ועלה בכ"ט באב ועשה עוד מ' יום (ג) מל' באב עד י' בתשרי שנאמר [דברים י] ואנכי עמדתי בהר כימים הראשונים ארבעים וגו' בי' בתשרי הוא יום הכפורים נתרצה המקום בשמחה לישראל ואותו היום ירד משה והלוחות בידו: **יום שהותרו שבטים.** הכי הוה קים להו: **נצא זה בזה.** שהותרו הסבת נחלה שפסק אותו דור של באי הארץ שנאסר להם הסבת נחלה והשתא מיהא אם נשתיירו עדיין בני אדם שהיו באותו הדור אכתי באיסוריהו קיימי אבל שאר בני אדם שלא היו באותו הדור מותרין. ויש מפרשים יום שהותרו שבטים שהרי בט"ו באב כלו מתי מדבר כדלקמן וטעות הוא בידם שהרי לא נדור המדבר נאמר אלא לבאי הארץ בערבות מואב בסוף המ' שנה: **יום שהותר שבט בנימין.** כל הנך אמוראי לא פליגי אלא מר גמיר האי מרביה ומר גמיר האי מרביה: **שלנו בו מתי מדבר.** במדרש איכה[7] יום שבטל בו החפר דאמר ר' לוי כל ערב תשעה באב היה כרוז יוצא הכל יצאו לחפור חפרין וישנין בהן ובשחרית הכרוז יוצא יבדלו המתים מן המתים והיו בודקין אותן ומצאו ט"ו אלף ופרוטרוט חסרין בכל שנה וכך עשו מ' שנה יום לשנה יום לשנה [במדבר יד] הרי מ' שנה בשנה אחרונה עשו כן בדקו עצמן ומצאו שלמים אמרו שמא טעינו בחשבון וכן בי' בו וכן בי"ח וכן בי"ב וכן בי"ג ובי"ד עד דאיתמלי סיהרא כיון דאיתמלי סיהרא אמרו ביטל הקב"ה אותה גזירה קשה מעלינו ועשו משה ושמחה ויו"ט: **דאמר מר כו'.** ולכך עשו ימי משה ושמחה על הדיבור שחזר למשה: לא

ושבת בראשית אינה צריכה קידוש בית דין. ואם תאמר דבסוף פרק קמא דקידושין (דף מ:) נפקא לן מדכתיב מושבותיכם דאמרינן התם מושבות דכתב רחמנא גבי שבת למה לי איצטריך ס"ד אמינא הואיל ובעינינא דמועדות כתיבא תיבעי קידוש ב"ד כמועדות קמ"ל ויש לומר דרשא דהתם אתיא כבן עזאי דדרים הכא מועדי ה' נאמר הפרת נדרים לא נאמר אי נמי אפי' לרבי יוסי הגלילי צריכין תרי קראי דאי לא כתיב אלא חד לא הוה ממעטינן אלא מומחין כתב קרא אחרינא למעוטי אפי' הדיוטות:

יום סליחה ומחילה. פירשתי בסוף מרובה (ב"ק דף פב. ד"ה כדי): **יום שבלו בו מתי מדבר.** בשנה אחרונה נמי מתו וידעו שכבר כלתה גזרה כי כבר מתו כל בני כ' ולפי שהיו אבלים עד מקלת יום של ט"ו לא חזר הדיבור שאין השכינה שורה לא מתוך עצלות ולא מתוך עצבות כדאשכחן גבי יעקב (מנחות מ' ושב) שכל אותן ימים שנתאבל על יוסף לא שרתה עליו שכינה כדאמר [בשבת] (דף ל:) ולכך כל ימי אבילתו של ישראל לא חזר הדיבור שבזכותן היה מדבר עם משה כדאמרי' בריש מכילתא לאמר כי' יעקב אומר לא ואמור להם שבזכותן אני מדבר עמך שכל אותן שלשים ושמונה שנה שהיה כועס על ישראל לא היה מדבר עם משה ואהרן שנאמר ויהי כאשר תמו וכו'. וממדרש איכה שהיה רבינו שמואל מביא ראיה קשיא עובדא שאם לא מתו בשנה אחרונה למה נתעכב הדיבור שנה ויותר שלא חזר ועוד ט"ז אלף ופרוטרוט היה[1] (ד) למות כל שנה ולפי מדרש איכה היו מתין חמשה עשר אלף ופרוטרוט בכל שנה ועוד למאן דאמר בירושלמי במועד קטן שכולן בני שש מתו חידוש גדול הוא זה שצריך לומר שחמש עשרה אלפים ופרוטרוט נולדו במדבר בכל שנה זה קודם זה ועוד שלא היתה שמחה[2] (ה) מפני הדיבור שחזר [אלא] שאז כי איתמלי סיהרא ידעו שפסקה גזרה מעליהם ועוד מה שמחה היא שקדמו למות מאשתקד והכתיב (שמות כג) את מספר ימיך אמלא ועוד אם מיהרו למות מאשתקד א"כ לא מתו בני שש אותן שהושלמו להן עשרים שנה בשעת יציאתם שלכך תלה בכ' שנה לפי שהיו בני כ' בצאתם וגרלה לר"מ (ו) לפי מדרש איכה שלא מיהרו למות אלא בשנה אחרונה ביטל מהן הגזרה ונשארו מהן ט"ו אלף ופרוטרוט אותן שהיו ראוין למות בשנה אחרונה כמו שמצינו בחזקיהו דכתיב (מלכים ג כ) לו לביתך כי מת אתה והאריך לו הרבה מ)[והא דכתיב (במדבר כו) ולא נותר מהם איש כי אם כלב בן יפונה ויהושע בן נון היינו מאותן שראוין למות קודם שנתבטלה הגזרה דכלב ויהושע היו בני ארבעים בשלוח מרגלים כדפרישית לעיל (ד' קיח: ד"ה מכאן) אי נמי בתחלה נגזר אפי' על בני כ' בצאתם ולבסוף ריחם עליהם הקב"ה ולא מתו אלא אותן שהיו בשעת גזרה לכל הפחות בני עשרים וחדש שחדש בשנה אחרת תשוב שנה ולא יום אחד כדאמרי' (משכת פרה פ"ח מ"ג) גבי פלגש שכל חדש שלם אינו לא שה ולא איל ונשארו בשנה אחרונה כל אותן שהיו בני כ' בצאתם][3] הכי נמי אשכחן בדילוג קץ זכו כי גר היה זרעך מילחק לא זכו ועבדום וענו אותם וכו' והשתא אתי שפיר דמשום חמשה עשר אלפים ופרוטרוט לשנה לא נתייחד הדיבור עד חמשה עשר באב של שנה אחרונה שהיו ראוין למות והיו עצידין בכך עד דאיתמלי סיהרא ומה שהקשה ר"ת לפירוש הקונטרס למה נשתהה הדיבור שנה ויותר י"ל נמי שאין השכינה שורה לא מתוך עצבות והן היו עצידין לפי שהיו סבורין למות באותה שנה והאי דנקט נמי חמשה עשר אלפים ופרוטרוט לאו על כל שנה ושנה קאמר אלא רוב השנים ומיהו קשה על פירוש רבינו שמואל דלמה חפרו קברים בשנה אחרונה כיון שמאשתקד מתו כל אותן שהיו ראוין למות שכל אחד היה יודע בעצמו אלא היה מנן עשרים ועד שש שים מפקודי משה ואהרן:

שבעה

מועדי ה' נאמרו שבת בראשית לא נאמרה בן עזאי אומר מועדי ה' נאמרו הפרת נדרים לא נאמרה ר' [4]יוסי בר נתן (ו) גמיר לה להא מתניתא ולא ידע ליה לפרושה אזל בתריה דרב ששת לנהרדעא ולא אשכחיה אזל בתריה למחוזא אשכחיה אמר ליה מאי מועדי ה' נאמרו שבת בראשית לא נאמרה אמר ליה [5]מועדי ה' צריכין קידוש בית דין שבת בראשית אינה צריכה קידוש בית דין סלקא דעתך אמינא הואיל וכתיבי גבי מועדות תיבעי קידוש בית דין במועדות קא משמע לן מאי מועדי ה' נאמרו הפרת נדרים לא נאמרה מועדי ה' צריכין מומחין הפרת נדרים אינה צריכה מומחין והא [1]ראשי המטות כתיב [2]אמר רב חסדא אמר רבי יוחנן ביחיד מומחה [3]תנן התם אמר רבן שמעון בן גמליאל לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכפורים שבהן בנות ירושלים יוצאות בכלי לבן שאולין שלא לבייש את מי שאין לו [4]בשלמא יום הכפורים יום סליחה ומחילה יום שנתנו בו לוחות אחרונות אלא חמשה עשר באב מאי היא אמר רב יהודה אמר שמואל יום שהותרו שבטים לבא זה בזה מאי דרוש [2]זה הדבר [5]דבר זה לא יהא נוהג אלא בדור זה רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן יום שהותר שבט בנימן לבא בקהל דכתיב [3]ואיש ישראל נשבע במצפה לאמר איש ממנו לא יתן בתו לבנימן רב דימי בר יוסף אמר רב נחמן יום שכלו בו מתי מדבר דאמר מר עד שלא כלו מתי מדבר לא

עין משפט נר מצוה

לו א מיי' פ"ח מהל' קידוש החדש הל' ה:

מוסף רש"י

מועדי ה' צריכין קידוש ב"ד. דכתיב אשר מקראו אותם כמועדים (נדרים עח.). שבת בראשית אינה צריכה קידוש ב"ד. דתילף יקדשה מחליה (שם). בכלי לבן שאולין. שיולן שואלות זו מזו אפילו עשירות כדי שלא לבייש כו' (תענית כו.). יום שנתנו בו לוחות אחרונות. שבי"ז נתמה ירד משה מן ההר תחלה ושיבר את הלוחות, וביו"ח טתן את העגל ותן את הפיוטים ועלה למרום, נשתהה שם שמונים יום, תרבעים יום עמד בתפלה, דכתיב (דברים ט) ואתנפל לפני ה' ארבעים יום וארבעים לילה, וארבעים יום עמד בבקשה, חשוב מי"ז בתמוז ועד יום הכפורים והוי להו שמונים יום, י"ב שנשתיירו מתמוז דהוה חסר ושלשים לאב וכ"ש דאלול הרי ע"ל וט' דעשרי הרי פ' יום, וליל יום כפור השלים כנגד לילו של י"ז תמה דלא הוה בחושבניה, דהא נפק ליה כבר בשעה שלה, השתא הוו להו פ' שלמין לילה ויום, ונוקר יום כפור יצר שהוא י' בתשרי, ואותו היום נקנע ליום כפור, להודיע שמחל ויתם על הדעה אשר דבר לעשות לעמו, ועל כן נקנע יום כפור בי' בתשרי. כך אמעתי (תענית ל:). שהותרו שבטים לבא זה בזה. דרחמנא אמר יכל את יירשם נחלה וגו' וכתיב ולא תקוב נחלה ממטה למטה אחר כי איש בנחלתו ידבקו בני ישראל, ועמדו והחזיר דבר זה נחמשה עשר באב (שם). זה הדבר. אשר צוה ה' לבנות שלחד וגו'. זה מישנו הוא, שלומר לא יהיה דבר זה ניהג אלא בדור זה, בדור של בנות שלחד (שם). שהותר שבט בנימין לבא בקהל. ליטא בשים, לפי שנשבעו ישראל מלגיאשא להם כדכתיב בסופרים (שם). ממנו. מיעוט היא, דכתיב איש ממנו לא יתן בתו לבנימין, לא נזרו אלא מהם, אבל מבניהם לא נזרו (שם). יום שכלו בו מתי מדבר. דתניא כל ארבעים שנה שהיו במדבר, בכל ערב תשעה באב היה הכרוז יוצא ואומר צאו לחפור, והיה כל אחד ואחד יוצא וחופר לו קבר ושב בו, שמא ימות קודם שיחפיר, ולמחר הכרוז יוצא וקורא יבדלו מתים מן המתים, וכל שהיה בו נפש מתים היה עומד ויוצא, וכל שנה היו עושין כן, וכשנת ארבעים שנה עשו ולמחר עמדו טולן מתים, וכיון שראו כך תמהו ואמרו שמא טעינו בחשבון המתים, חזרו וחשבו נקבריהן בגיליון עד ליל חמשה עשר, וכיון שראו שנתמלאה הלבנה ולא מת אחד מהם, ידעו שחשבון חדש מכוון וכבר מ' שנה של גזירה נגלמו, קבעו אותו הדור לאותו היום יו"ט (שם). דאמר מר כו'. לפיכך יו"ט הוא (שם).

מסורת הש"ס

א) [נגדרים עת. אתא רב אסי], ב) [לעיל קכ: וש"נ], ג) תענית כו:, ד) סז ל: [ע"ש כתה שיעוס], ה) [לעיל קכ.], ו) [ויקרא כג], ז) [שם], ח) [ויקרא כג], ט) [נדרים כ:], י) [שמות יב], כ) ס"ל בשבועה, ל) [פתיחתא דאיכה רבה לג], מ) גליון, נ) ע"ב.

תורה אור השלם

1 וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל רָאשֵׁי הַמַּטּוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ׃

במדבר ל ב

2 זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ לְבָנוֹת צְלָפְחָד לֵאמֹר לְטוֹב בְּעֵינֵיכֶם תִּהְיֶנָה לְנָשִׁים אַךְ לְמִשְׁפַּחַת מַטֵּה אֲבִיהֶם תִּהְיֶנָה לְנָשִׁים׃

במדבר לו ו

3 וְאִישׁ יִשְׂרָאֵל נִשְׁבַּע בְּמִצְפָּה לֵאמֹר אִישׁ מִמֶּנּוּ לֹא יִתֵּן בִּתּוֹ לְבִנְיָמִן לְאִשָּׁה׃ שופטים כא א

הגהות הב"ח

(א) גמ' רבי יוסי בר נתן הוה גמיר: (ב) ר"שב"ם ד"ה מועדי ה' יכו' מדכתיב מקראי קדש וזהו תיקון המועדות וקדושתן כשהיו מקדשין את החדש על פי הראיה הס"ד: (ג) ד"ה יום שנתנו וכו' עשה עוד מ' יום ומ' לילה מלמ"ד בתב: (ד) תוס' ד"ה יום שלו וכו' ט"ו אלף ופרוטרוט היה ראוי למות בכל שנה: (ה) בא"ר שלא היתה שמחה לפני הדיבור אלא כשחזר שאף כי לא אתמלי סיהרא ידעו: (ו) בא"ר ונראה לר"מ לפרש לפי מדרש:

רבינו גרשום

שבת בראשית לא נאמר. משום הכי קרי לה שבת בראשית בדכתיב וישבות ביום השביעי ומשמה של שבת זו (א) שבת בראשית ויש שבתות אחרות בדכתיב ביום הראשון שבתון ועוד כתיב ורוחה שבת הארץ וגו' ושבת של יום הכפורים ועוד כמה שבתות לפי עניינן אבל שבת בראשית היתה לכל השבתות: מועדי ה' צריכין קדוש שמראין אותם מועדי קדש שמעברין את החודש ואת השנים ומקדשין זמנים: שבת בראשית אינה צריכה קידוש. משום דבכל שבעה ושבעה ימים שבת היא: מועדי ה' צריכין מומחה. לקדשן: ביחיד מומחה. הא אין מומחה בג' הדיוטות: יום שנתנו בו לוחות האחרונות. חשוב מיום שנשתברו הלוחות הן ארבעים וארבעים יום עד יום הכפורים: מאי דרוש. והתירו לבוא זה בזה והכתיב לא תסוב נחלה: (ב) קודם מתי מדבר.

(א) אולי ל"ל ומשמה של שבת זו נקראו כל השבתות שבת בראשית: (ב) נראה דל"ל עד שלא כלו מתי מדבר לא היה דינור עם משה פה אל פה ומנו דכתיב פה כו':